

Mediasta ja rahasta

MEDIATUTKIMUKSEN PÄIVÄT
3.–4. HELMIKUUTA 2006, HELSINGIN YLIOPISTO

Helmikuun alussa järjestetyt Mediatutkimuksen päivät keräsivät noin 150 osallistujaa Helsinkiin. Päivien aiheena oli suorasukaisesti media ja raha. Raha ja talous liittyvät erottamattomasti median tuotantoon, jakeluun ja vastaanottoon. Media on pääosin voittoon tähtäävää yritystoimintaa, mutta samalla sillä on yhteiskunnallinen funktio. Journalismin pitäisi toimia myös yhteiskunnallisen keskustelun ylläpitäjänä ja vallankäytön valvojana. Viihteen ja taiteen sisällöt ovat täynnä poliittisia ja kulttuurisia merkityksiä.

Mediaa ja viestintää käytiin läpi kahden päivän aikana monipuolisesti talouden logiikan näkökulmasta. Pääesiintyjien puheenvuoroissa käsiteltiin uuden imperialismin käsitettä ja uudenlaisen television ansaintalogiikoita. Paneelikeskusteluissa maalailtiin suomalaista mediamaisemaa valta- ja vaihtoehtomedioiden näkökulmasta. Rehtori Ilkka Niiniluoto nosti päivien avajaispuheessaan esille ajankohtaiset sananvapaudesta käydyt kiistat ja mediatutkimuksen keskeisen roolin tällaisissa kysymyksissä. Työryhmien osalta median yhteiskunnallista roolia kokonaisvaltaisesti pohtivat puheenvuorot jäivät kuitenkin vähäisiksi. Kymmenen eri työryhmää kartoittivat muuten melko kiitettävästi laajaa mediatutkimuksen kenttää. Median ja rahan suhdetta tarkasteltiin rakenteellisista sekä journalismin ja julkisuuden näkökulmista. Ryhmissä pohdittiin myös median tuotteistumista sekä visuaalista kulttuuria.

Valta- ja vaihtovirtaa

Perjantain paneelissa ”Suomalainen media markkinamylyssä” suurten mediatalojen edustajat pohtivat päivien teemaa. Heiltä kysyttiin, miltä näyttää suomalainen mediamaisema vuonna 2030. Paneelissa olivat mukana Mikael Pentikäinen Sanoma Oy:sta, Ismo Silvo Yleisradiosta, Merja Ylä-Anttila MTV3:sta ja tutkija Juha Herkman Helsingin yliopiston viestinnän laitokselta. Keskustelu pysyi melko yleisellä tasolla näkökulman ollessa kaukana tulevaisuudessa: teknologian kehityksen ennustettiin olevan voimakas median määrittäjä. Pentikäinen oletti teknologian vaikuttavan erityisesti sisältöihin. Mediatalojen keskittymiskehityksen uskottiin jatkuvan – tosin Silvo näki Yleisradion roolin edelleen tärkeäksi, joskin ehkä muuttuneeksi. Herkman ennusti median kulutuksen polarisoitumista: tulevaisuudessa joudumme ehkä puhumaan mediaselviytyjistä ja mediasyrjäytyneistä? Taloudelliset rakenteet ja logiikat jäivät päällimmäisiksi ja melko vääjäämättömiksi kehityssuunniksi mediatalojen edustajien pohdinnoissa, vaikka mediakentän yksipuolistumisesta ja median pinnallistumisesta puhuttiinkin.

Helsingin yliopiston viestinnän opiskelijoiden ainejärjestön Media ry:n järjestä-
mässä lauantain paneelissa ”Vaihtovirta/valtavirta” käsiteltiin vaihtoehtomedian
toimintamahdollisuuksia ja roolia suomalaisessa mediakentässä. Vaihtoehtome-
dioita pidetään demokratian ja elävän yhteiskunnallisen keskustelun kannalta
välttämättöminä, mutta niiden asema ja tulevaisuus mediakentän omistuksen
keskittyessä on epäselvä. Valtamedia on osin nielaissut vaihtoehtomedian: media-
konsernit ostavat paikallislradioasemia ja -lehtiä, eikä kokeilevien televisiokanavi-
en lähetyksiä juuri enää nähdä. Mukana keskustelussa olivat Hasan & Partnersin
Alex Nieminen, *NYT*-liitteen toimittaja ja *Tulvan* yksi päätoimittaja Anu Silfver-
berg, Radio Helsingin ohjelmapäällikkö Axa Sorjanen ja *Voiman* kustannuspääl-
likkö Tuomas Rantanen. Vaihtoehtomedian olemusta pohdittiin yleisellä tasolla;
valtavirrasta poikkeavien ja valtamediassa vain vähän tilaa saavien näkemysten
esittämistä pidettiin tärkeänä kriteerinä. Keskeinen puheenaihe paneelissa oli ra-
hoitus. Kuinka pitää yllä vaihtoehtomedialla, ja minkälaiset rahoituskanavat ovat
sille mahdollisia ja toivottavia? Missä vaiheessa vaihtoehtomedian uskottavuus ja
kriittisyys ovat vaakalaudalla? Onko valtion tuki suotavaa? Entä minkälaisia mai-
noksia vaihtoehtomedialle voi myydä?

Kulttuurintuotanto voittoa tuottavana liiketoimintana

David Hesmondhalgh Open Universitystä Milton Keynesistä puhui perjantai-
na uuden imperialismin käsitteestä (ks. puheen suomennos tässä lehdessä).
Hesmondhalgh herätteli kuulijoita toteamalla heti kärkeen, että globalisaatio ei
tunnu olevan terminä enää muodissa. Erytisessä kriittisessä yhteiskuntatieteellisessä
tutkimuksessa globalisaatiolla on viitattu yhteiseen maailmaan ja keskinäiseen
riippuvuuteen, ei niinkään tietyn yhteiskuntajärjestelmän tarkoituksenmukaiseen
levittämiseen – mistä taas on kysymys imperialismista puhuttaessa. Imperialismikes-
kustelu on Hesmondhalghin mukaan palannut asialistalle osittain kansainvälisten
tapahtumien, kuten Irakin sodan, vuoksi.

Hesmondhalgh kritisoi puheenvuorossaan kuitenkin perinteistä teesiä kulttuu-
ri-imperialismista. Se ei hänen mukaansa perustu syvälliseen analyysiin imperia-
lismien käsitteestä eikä myöskään huomioi länsimaisten kulttuurituotteiden mo-
nimutkaisuutta ja yleisövaikutuksia. Hän näki kansainvälisen TRIPS-sopimuksen
(*Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights Agreement*) merkittäväksi
tapaukseksi symbolituotannon liittämiseksi osaksi uusliberalistista kapitalismia.
Ongelmallista on yksityisen omistuksen periaatteiden ulottaminen luovuuden ja
kulttuurin alueille, jotka ovat luonteeltaan sosiaalisia ja intertekstuaalisia. Kun luo-
vuus ja tieto nähdään omaisuudeksi ja tuodaan osaksi tekijänoikeusjärjestelmää,
niistä tulee pääoman sijoituskohteita, jotka poikivat rahaa.

Nykyistä lainsäädäntöä voidaan tarkastella myös siitä näkökulmasta, että
se tuo uusia tuottomahdollisuuksia länsimaisille suuryhtiöille, kun taas kehitys-
maiden kannalta kysymys on aiemmin markkinatalouden ulkopuolelle jäänei-
den kulttuurin ja luonnon tuotteistamisesta. Kietoessaan imperialismikeskuste-
lun kansainväliseen tekijänoikeuslainsäädäntöön ja kehitysmaiden kulttuurisiin
oikeuksiin Hesmondhalgh yhdisti oivalla tavalla teoreettiset pohdinnat nykyi-
sen globalisaation todellisiin kehityskuluihin ja konkreettisiin kysymyksiin siitä,
kuinka ratkaista kulttuurisen riiston/hyväksikäytön ongelmia.

Television uudet ansaintalogiikat

Liesbet van Zoonen Amsterdamin yliopistosta puhui lauantaina uudenlaisesta televisiosta. Hänen esimerkkinään oli alun perin hollantilainen ohjelmaformaatti *Big Brother*, joka rantautui viime syksynä Suomeenkin. *BB*:n parissa liikkuvat suuret rahat: ohjelma on todella hyvin menestynyt formaatti, joka on myyty jo 43 maahan. Itse ohjelma perustuu suurelta osin yleisön osallistumiseen, ja tästä osallistumisesta on tullut tulonlähde useille eri tahoille, kuten puhelin- ja tietoverkko-operaattoreille sekä oheistuotteiden myyjille. Rahaa liikutellaan myös sponsorisopimuksissa, tuotesijoittelussa ja muille medioille myytävissä oikeuksissa. Ohjelman ympärillä käytävän keskustelun hedelmiä poimivat myös lehdet. Britanniassa *The SUN* -lehden myynti on noussut huimasti aina, kun se on julkaissut *BB*-aiheisia juttuja.

Van Zoonen pohti television muuttuvan talouden merkitystä yleisöille ja aikalaiskulttuurillemme ylipäätään. *BB*-ohjelman autenttisuus voidaan kyseenalaistaa. Ohjelmaan myös valikoituu vain tietyn tyyppisiä kilpailijoita, ja osallistuminen yleisön jäsenenä vaatii taloudellisia resursseja. Jokapäiväisestä arjesta tehdään ohjelmassa performanssia.

Mikko Lehtonen Tampereen yliopistosta pohdiskeli kommenttipuheenvuorossaan (julkaistaan *Tiedotustutkimus*-lehdessä) laajemmin populaarikulttuuria arkisen todellisuuden määrittäjänä sekä sitä, missä määrin se on valtaistavaa (*empowering*) ja toisaalta taas alistavaa. Eriyksen kiinnostavaksi Lehtosen puheessa nousi ajatus valtaistumisen ja vastarinnan käsitteistä. Lehtosen mukaan vastarintaan liittyy vähemmän alistuksen ajatus. Valtaistuminen taas voi olla positiivista toimintakykyisyyden lisääntymistä, mutta myös vallakkaiden positioiden omaksumista.

Kaiken kaikkiaan päivät olivat onnistuneet hyvän yleisömenestyksen ja monipuolisen ohjelman ansiosta. Syvällisempää pureutumista median tehtäviin ja rooliin yhteiskunnassamme nyt ja tulevaisuudessa jäätiin kuitenkin kaipaamaan. Tämänkin vuoksi olisi toivottavaa, että kansalliset tutkimuspäivät saisivat tieteenalallamme tukevamman aseman ja oman roolinsa kansainvälisten tapahtumien lomassa.